

Тиждень десятий

Знайомимося з лісовим царем

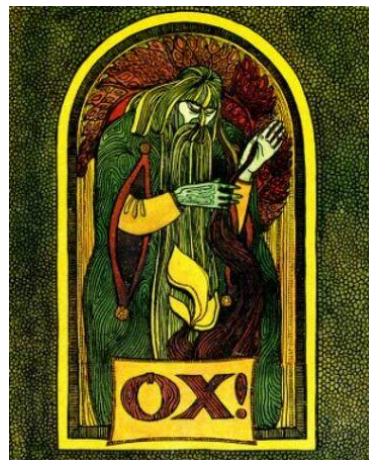
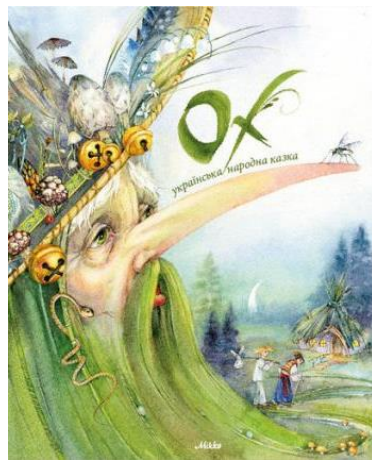
Цього тижня ти дізнаєшся:

- Чи може народна казка чогось навчити сучасних дітей?
- Як в іменниках відрізнити власну назву від загальної?
- Чому існують варіанти тієї самої казки?
- Як рима впливає на вибір слів у вірші?
- Чим особливий текст-міркування?

Пишімо

1.

Розглянь обкладинки різних видань тієї самої казки. Поміркуй, чи той самий персонаж зображений на ній. Запиши 5 – 6 речень з поясненням, яка з обкладинок тобі сподобалась більше і чому. Перевірй орфограми, які траплятимуться в словах!

Дізнайся, який вибір зробили твої однокласники й однокласниці.

4.

Заверши речення, записуючи відповідні слова з довідки.

Ледачий		пересипає	просо.
Зелений			хлопця.
	хорт	піймав	
	царівна		перстень.
Гранатовий		розсипався	
	цар		весілля.

Довідка: добрий, підняти, син, молодий, повести, лисиця, справляти, пшоно, Ох.

Чому довелося змінювати слова?

До якої частини мови належать слова кожного стовпчика?

Чому прикметник добрий можна поєднати зі словом хорт і зі словом цар? Які лексичні значення має це слово?

Творімо

5.

Прочитай діалог персонажів казки «Ох!» і поміркуй, які емоції відчували вони під час розмови та як себе поводити. Чи можуть люди боятися лісового царя? Чому?

От сідає батько на пенюк та:

— Ох! Як же я втомився! — каже.

Тільки це сказав, аж з того пенюка — де не взявся — вилазить такий маленький дідок, сам зморщений, а борода зелена аж по коліна.

— Що тобі, — пита, — чоловіче, треба од мене?

Чоловік здивувався: де воно таке диво взялося? Та й каже йому:

— Хіба я тебе кликав? Одчепись!

— Як же не кликав, — каже дідок, — коли кликав!

— Хто ж ти такий? — пита чоловік.

— Я, — каже дідок, — лісовий цар Ох. Чого ти мене кликав?

— Та цур тобі, я тебе і не думав кликати! — каже чоловік.

— Ні, кликав, ти сказав: Ох!

— Та то я втомився, — каже чоловік, — та й сказав: ох!

Розіграйте в парі перед глядачами цей діалог, щоб уявити, якими могли

бути емоції та поведінка чоловіка й лісового царя. Обговоріть із глядачами, чи вдалося тобі зобразити емоції свого персонажа.

Пишімо

6. На основі обговорення театралізації «Зустріч з Охом» заповни відповідні колонки в таблиці.

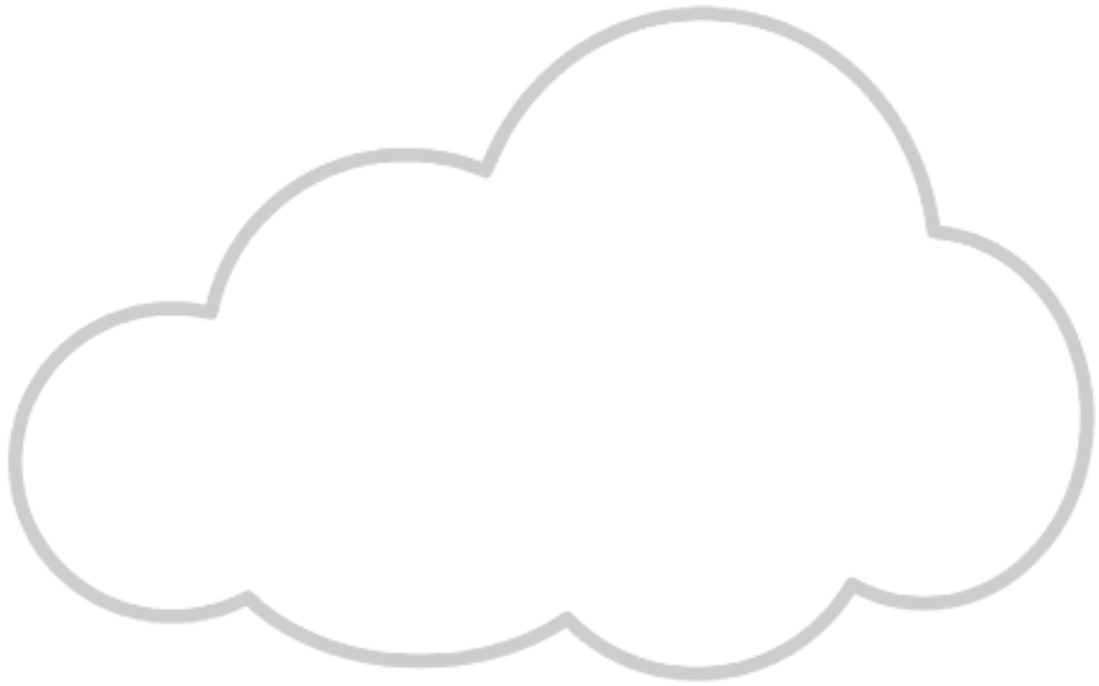
Репліка	Емоції, почуття	Жести, міміка, дії
- Ох! Як же я втомився!		
- Що тобі, чоловіче, треба од мене?		
- Хіба я тебе кликав? Одчепись!		
- Як же не кликав, коли кликав!		
- Хто ж ти такий?		
- Я - лісовий цар Ох. Чого ти мене кликав?		
- Та цур тобі, я тебе і не думав кликати!		
- Ні, кликав, ти сказав: Ох!		
- Та то я втомився, та й сказав: ох!		

Досліджуймо

7. А. Прочитай назви професій і підкресли ті, які були згадані в казці «Ох!».

Бондар, кравець, мірошник, бортник, гончар, коваль, стельмах, гутник, кушнір, швець, кожум'яка.

Поясни, чим займаються ці фахівці. За потреби користайся тлумачним словником. Для кожної з професій придумай піктограму та запиши її в хмарі.

Чи існують ці професії в наш час? Чому деякі професії зникають і з'являються нові?

Доведи, що записані слова є іменниками. Добери до кожної назви професії прикметник та запиши за зразком утворені сполучення.

Зразок: вправний бондар.

Чи відомі тобі люди, прізвища яких пов'язані з назвою професії? Запиши декілька таких прізвищ. Яка відмінність є в написанні назви професії та прізвища?

Серед іменників є загальні та власні назви.

Загальні назви – це назви однорідних предметів (одяг, взуття, кожум'яка).

Власні назви – це індивідуальні назви, що виділяють предмет серед однорідних (Україна, Київ, Кожум'яка). Власні назви завжди пишемо з великої літери.

Б. Прочитай уривок з казки та поміркуй, де слово *ох* є вигуком, а де – іменником. Підкресли олівцями різного кольору різні частини мови. Над вигуком напиши *виг.*, а над іменником – *ім*. Чому цей іменник пишемо з великої літери? Визнач відмінок цього іменника.

Як вийшов рік, батько йде за сином. Прийшов у той ліс до того пенька обгорілого, сів та:

— Ох!

Ох і виліз з того пенька та й каже:

— Здоров був, чоловіче!

— Здоров, Ох!

— А чого тобі треба, чоловіче? — пита Ох.

— Прийшов, — каже, — за сином.

— Ну, йди, як пізнаєш — бери його з собою, а не пізнаєш — ще рік служитиме.

Чоловік і пішов за Охом.

Дискутуймо

8.

Перейди за посиланням і послухай казку «Ох!», яку розповідає

Сашко Лірник <https://www.youtube.com/watch?v=1Kvz7xW-DLA>

Що змінив у казці Сашко Лірник? Що він додав, а що скоротив?

З якою метою у свою розповідь він додає жартівливі фрази, яких немає в тексті народної казки?

З яким настроєм Сашко Лірник розповідає казку?

Творімо

9.

11.

Чи є в казці персонажі, яким ти співчуваєш або яких засуджуєш? Поясни чому, наведи приклади з тексту.

Як перевірити орфограми, що трапилися в тексті?

Читаймо

12.

Леся Українка говорила: «Чи знаєте ви, що я люблю казки й можу їх вигадувати мільйонами...». Прочитай уривок з твору Лесі Українки «Казка про Оха-чародія» з олівцем руках. Підкресли те, що нового в цьому уривку розповідає поетеса про Оха та його помешкання в порівнянні з народною казкою.

Казка про Оха-чародія (уривок)

В тридев'ятім славнім царстві, де колись був цар Горох, є тепер на господарстві мудрий пан, вельможний Ох.	Під землею ж там — палати, де вольможний Ох сидить, гарні, пишнії кімнати, срібло-злото скрізь ряхтить;
Сам той Ох на корх заввишки, а на сажень борода, знає край і вдовж, і вширшки, і кому яка біда.	дорогії самоцвіти, наче зорі, миготять, скрізь заморські дивні квіти, по клітках пташки сидять;
Чи хто правий, чи неправий, чи хто прийде сам, чи вдвох, — всіх приймає пан ласкавий, тільки треба мовить: "Ох!"	золотії грають рибки в кришталевих скриньочках; і ведмеді ходять дибки в рукавичках, жупанках.
На зеленому горбочку спершу він людей приймав, потім сів у холодочку, звідти голос подавав.	Враз тебе там обморочать блиск і пахоці міцні, попугаї заторочать приказки якісь дивні.

А як з ранку та й до ранку стали люди обридять, Ох зробив собі землянку, Оха більше не видать. Але хто те місце знає, де трухлявий пен ь і мох, той приходить і волає або й тихо каже: "Ох!" Хоч би навіть ненароком теє "ох!" промовив ти, знай, що вилізе те боком, — воріття вже не знайти! Бо затягне з головою трясовиця мохова і з душею ще живою під землею похова.	І безглузді очі втупить в тебе рибка, мов чига... Тут ведмедів гурт обступить, кожен лапу простяга, — той бере тебе за руку, той торкає за плече; боронь боже ворухнутись! — кров одразу потече. Бо крізь білі рукавички враз проб'ються пазурі гачкуваті, мов гаплички, — так і вп'ються, мов щурі. Тож, коли вже раз попався, — наче в пастку бідна миш, — то сиди, мов прикувався, не рушай, мовчи та диш!

❖ *Дізнайся, чи є в шкільній бібліотеці твір Лесі Українки «Казка про Оха-чародія», і за бажанням прочитай його.*

Досліджуймо

13.

А. Знайди в «Казці про Оха-чародія» речення, у яких трапилися ці слова, та поясни їхнє лексичне значення. У разі труднощів звертайся до тлумачного словника

Вельможний, корх, сажень, волати, трясовиця, палати, ряхтіти, самоцвіти, жупанок, чига.

Чи всі слова вдалося пояснити?

Б. Знайди та випиши всі римовані слова до слова **Ох**, які поетеса використала в даному уривку.

Ох - _____

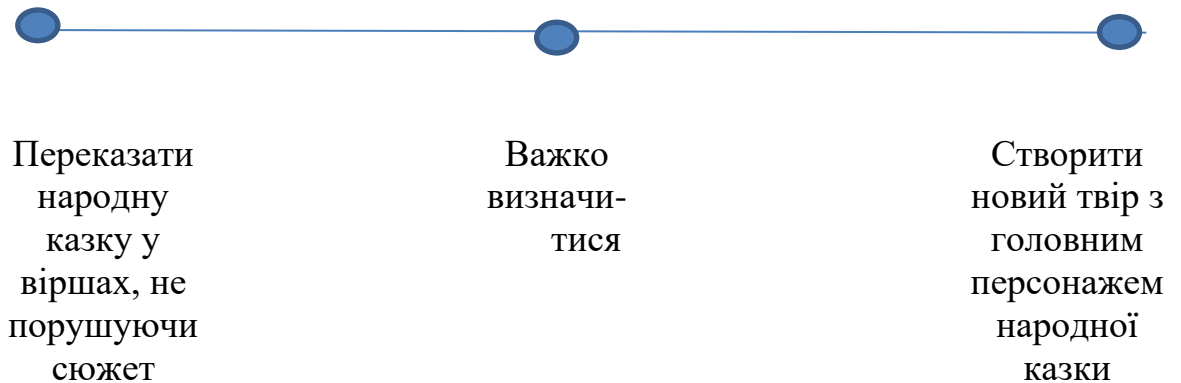
Чи згадувався в народній казці цар Горох? Чому його згадала Леся Українка? Як рима впливає на вибір слів у вірші?

Дискутуймо

14.

Чи можна з наведеного уривка здогадатися, якими могли бути наміри в поетеси при створенні «Казки про Оха-чародія»? Свою думку познач на шкалі і наведи аргументи на її захист.

Якими могли бути наміри поетеси?

Досліджуймо

15.

А. У трьох строфах уривку від слів «Під землею ж там...» до слів «В рукавичках, жупанках» знайди та випиши 3 прикметники, які за вимовою та написанням відрізняються від того, як вони звучать і пишуться в нехудожніх текстах.

Чим можна пояснити бажання поетеси використати саме таку форму слова?

Б. В останніх чотирьох строфах знайди та підкресли всі порівняння, які вигадала поетеса. Який настрій викликають у читача такі порівняння?

Пишімо

Як можна перевірити орфограми, що трапилися у твоєму записі?
Прочитай написаний твір однокласникам. За потреби відредагуй його.

Пригадаймо

1. Що корисного в народній казці для сучасних дітей?
2. Чим відрізняється власна назва від загальної?
3. Як виникають різні варіанти тієї самої казки?
4. У який спосіб ми добираємо рими?
5. Як побудувати текст-міркування?

«Медійна програма в Україні» фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) і виконується міжнародною організацією Internews.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Internews
Local voices. Global change.

Виготовлення цього тижневого кейсу стало можливим завдяки підтримці американського народу, що була надана через проект USAID «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю авторської групи та необов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.